

Κακολύρης: Ηθική της φιλοξενίας

Γεράσιμος Κακολύρης: *Η ηθική της φιλοξενίας. Ο Ζακ Ντερριντά για την απροϋπόθετη και υπό όρους φιλοξενία*. Αθήνα: Πλέθρον 2017, 317 σ., 23 €.

Κρίνει ο Θωμάς Συμεωνίδης (Διδάσκων ΕΑΠ)

thomas.symeonidis@yahoo.gr

Το βιβλίο του Γεράσιμου Κακολύρη είναι μια πρωτότυπη και αξιόλογη συμβολή στην ελληνική βιβλιογραφία πάνω στο έργο του Γάλλου Φιλοσόφου Ζακ Ντερριντά και το θέμα της ηθικής της φιλοξενίας. Ο Κακολύρης, αντλώντας από παλαιότερες δημοσιεύσεις και εργασίες του, καθώς και από τη σημαντικότερη ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία μέχρι και το 2016, καταθέτει ένα έργο σε μια κρίσιμη πολιτική συγκυρία, όπως αναφέρει και ο ίδιος. Από αυτή την άποψη, ο φιλοσοφικός στοχασμός του Ζακ Ντερριντά παρουσιάζεται και ελέγχεται ως προς τη δυνατότητά του να ανταποκριθεί σε επιτακτικά ζητήματα, η προσέγγισή των οποίων προϋποθέτει την ανάλυση και κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στην ηθική, την πολιτική και τη δικαιοσύνη. Συνοπτικά, αυτό που προσπαθεί να κάνει ο Ντερριντά, και από το οποίο αντλεί ο Κακολύρης προκειμένου να τοποθετεί στο σήμερα, είναι μια απόπειρα «να απαντήσει κριτικά στη διαρκώς αυξανόμενη εχθρότητα των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων προς συγκεκριμένες κατηγορίες ξένων, όπως οι πρόσφυγες και οι μετανάστες» (από το οπισθόφυλλο του βιβλίου).

Η προβληματική της φιλοξενίας στον Ντερριντά βρίσκει μια από τις βασικές αφορμές της στο σχέδιο νόμου του υπουργού Εσωτερικών της Γαλλίας, Ζαν-Λουί Ντεμπρέ, το 1996, σχετικά με την είσοδο, παραμονή και χορήγηση ασύλου στη Γαλλία. Ο Κακολύρης από την πλευρά του θα αναφερθεί σε αντίστοιχα παραδείγματα που αφορούν τόσο στους όρους εισόδου και παραμονής μεταναστών στην ελληνική επικράτεια, όσο και στις ροές προσφύγων από τη Συρία προς την Ευρώπη οι οποίες κλιμακώθηκαν το 2016. Γενικότερα, η προβληματική της φιλοξενίας έρχεται να τεθεί σε μια συγκυρία όπου πολλές μετατοπίσεις πληθυσμών προήλθαν από δραματικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή, αλλά και στην αφρικανική ήπειρο. Στο επίπεδο της ελληνικής και μεταφρασμένης βιβλιογραφίας, θα μπορούσαμε να ξεχωρίσουμε κάποιους τίτλους οι οποίοι σχετίζονται με το ίδιο ζήτημα.¹

---

¹ Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου, *Οι πρόσφυγες και τα καθήκοντά μας απέναντί τους* (Αθήνα: Πόλις 2017)· Γ. Κακολύρης (επιμ.), αφιέρωμα για τη φιλοξενία στο περιοδικό *Ένεκεν* 42 (2016), σ. 97-111· Γ. Κακολύρης (επιμ.), *Η πολιτική και ηθική σκέψη του Jacques Derrida* (Αθήνα: Πλέθρον 2015)· Κουάμε Άντονου Άπια, *Κοσμοπολιτισμός: Ηθική σε έναν κόσμο ξένων* (μτφρ. Ελένη Αστερίου· Αθήνα: Αλεξάνδρεια 2015)· και Hannah

Το βιβλίο του Κακολύρη χωρίζεται σε μια εισαγωγή, οχτώ κεφάλαια και επίλογο. Περιλαμβάνει εκτενή βιβλιογραφία (ελληνόγλωσση, γαλλόφωνη, αγγλόφωνη), αναλυτικό ευρετήριο ονομάτων και όρων, πολυάριθμες σημειώσεις. Στο πρώτο κεφάλαιο υπάρχει μία αναδρομή στην έννοια και το περιεχόμενο της φιλοξενίας, σε αυτό που ο Ντερριντά ονομάζει «ελληνο-ρωμαιο-αβραμική κληρονομιά». Το δεύτερο αφιερώνεται στις δύο διαφορετικές μορφές της φιλοξενίας στον Ντερριντά, αυτήν που παρέχεται άνευ όρων, δηλαδή την απροϋπόθετη φιλοξενία, και εκείνην που παρέχεται υπό όρους. Στο τρίτο εξετάζεται η απόφαση και το συμβάν της φιλοξενίας. Στο τέταρτο, με αφορμή τον τρόπο με τον οποίο διαβάζει ο Ντερριντά τη βιβλική ιστορία της θυσίας του Αβραάμ, ο συγγραφέας αναλύει την παράδοση ή «απορητική» φύση της ηθικής ευθύνης. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο διαβάζει ο Ντερριντά τον Εμμανουέλ Λεβινάς σε σχέση με την παρουσία του «τρίτου». Ο Κακολύρης αναλύει το βασικό σχήμα της σύγκλισης ανάμεσα στους δύο φιλοσόφους και τους τρόπους με τους οποίους το δίκαιο και η πολιτική υπεισέρχονται στην πρόσωπο με πρόσωπο ηθική σχέση. Σε μία πρώτη ομάδα βασικών ερωτημάτων που προκύπτουν από τα ζητήματα της σχέσης ανάμεσα σε ηθική και πολιτική, ηθική και δικαιοσύνη ή δίκαιο, επιχειρεί να απαντήσει το έκτο κεφάλαιο του βιβλίου. Στο έβδομο κεφάλαιο η θεώρηση της έννοιας της φιλοξενίας διευρύνεται μέσα από την επέκταση της ηθικής ευθύνης του ανθρώπου απέναντι σε κάθε έμβιο ον εν γένει. Στο όγδοο και τελευταίο κεφάλαιο ο συγγραφέας προχωρεί σε μία κριτική αποτίμηση της σκέψης του Ντερριντά για τη φιλοξενία.

Η ανάλυση που επιχειρεί ο Κακολύρης αναπτύσσεται σε τρεις διακριτές κατευθύνσεις. Παρουσιάζει καταρχάς το βασικό σχήμα της σκέψης του Ντερριντά γύρω από τη φιλοξενία, μέσα από τα ίδια του τα έργα, παρακολουθώντας την ίδια στιγμή τις βασικές συγκλίσεις και αποκλίσεις με τον Λεβινάς, ειδικά στο ζήτημα της ανάλυσης της σχέσης ανάμεσα στην ηθική, την πολιτική και τη δικαιοσύνη. Δεύτερον, αξιοποιεί τη δευτερογενή βιβλιογραφία, από την οποία προκύπτουν στοιχεία τα οποία επεξηγούν, προεκτείνουν, αλλά και ασκούν κριτική στις θέσεις του Ντερριντά. Και τρίτον, ο ίδιος ο Κακολύρης αναδιατυπώνει τις θέσεις του Ντερριντά, υποβάλλει ερωτήματα, προσπαθεί να δώσει απαντήσεις και, σε διάλογο με επικριτές του Ντερριντά, καταθέτει και ο ίδιος (είτε σποραδικά είτε συγκεντρωμένα στο τέλος) τα βασικά σημεία της δικής του κριτικής απέναντι στον τρόπο με τον οποίο ο Ντερριντά αναπτύσσει την προβληματική της φιλοξενίας.

Το βασικό σχήμα της σκέψης του Ντερριντά γύρω από τη φιλοξενία με την έννοια της υποδοχής του άλλου ως άλλου δομείται με βάση τη διάκριση ανάμεσα σε απροϋπόθετη και υπό όρους φιλοξενία. Με την παραδοχή του Ντερριντά ότι η απροϋπόθετη φιλοξενία είναι και αδύνατη, προκύπτει το ζήτημα της συνδιαλλαγής ή διαπραγμάτευσης ανάμεσα στην άνευ όρων φιλοξενία και τη φιλοξενία υπό όρους. Ουσιαστικά πρόκειται για τη μετάβαση από τη σφαίρα της ηθικής σε αυτή της πολιτικής και του δικαίου. Το βασικό

Arendt, Giorgio Agamben & Enzo Traverso, *Εμείς οι πρόσφυγες: Τρία κείμενα* (μτφρ. Κώστας Δεσποινιάδης, Άκης Γαβριηλίδης, Νίκος Κούρκουλος· Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου 2015).

ερώτημα που τίθεται εδώ είναι η εξέταση της δυνατότητας μετασχηματισμού της ηθικής της φιλοξενίας «σε μια καθορισμένη πολιτική και σε ένα καθορισμένο δίκαιο» (σ. 19). Στο δεύτερο κεφάλαιο, με αναφορά σε παραδείγματα νόμων από τις ΗΠΑ και τη Γαλλία και σε σχέση πάντα με το ζήτημα της φιλοξενίας και συγκεκριμένα τη σχέση ενός κράτους με άτομα που δεν είναι πολίτες του, ο Κακολύρης θα αναφερθεί αρχικά στην έκκληση του Ντερριντά για «πολιτική ανυποταξία» (σ. 47) σε εκείνες τις περιπτώσεις που κάποιος αμφισβητεί «τη θετική νομιμότητα του κράτους-έθνους εν ονόματι μιας πιο επείγουσας ή πιο επιτακτικής δικαιοσύνης» (σ. 49).² Στη συνέχεια, παρατίθεται η βασική διάκριση στην οποία προχωρεί ο Ντερριντά στο *Ισχύς νόμου* (μτφρ. Βαγγέλης Μπιστώρης· Αθήνα: Πατάκης 2015), μεταξύ δικαίου ή νόμου και δικαιοσύνης προκειμένου να τεθεί η θέση ότι «οι νόμοι είναι αποδομήσιμοι. Όχι όμως και η δικαιοσύνη» (σ. 49). Προφανώς, τόσο σε σχέση με το δίκαιο και τη δικαιοσύνη, όσο και με τα δύο επίπεδα φιλοξενίας και το κράτος, η λογική του Ντερριντά είναι η ίδια και κινείται προς δύο διαφορετικές κατευθύνσεις, μια μορφή διπλής αναγκαιότητας όπως θα αναφέρει και ο ίδιος: «Πρέπει να δώσουμε προσοχή στις δύο λογικές: αφενός την αποδόμηση του κράτους, και αφετέρου την επιβίωση του κράτους. Θέλω να πω ότι το κράτος έχει συνάμα καλές και καλές πλευρές [...] Συνεπώς, δεν είμαι υπέρ ή κατά του κράτους. Εξαρτάται από την κάθε περίπτωση: σε μερικά πλαίσια είμαι υπέρ του κράτους, και σε άλλα πλαίσια είμαι ενάντια στο κράτος, και θέλω να διατηρήσω το δικαίωμα να αποφασίζω ανάλογα με το πλαίσιο» (σ. 101, σημ. 125).

Ο βασικός προβληματισμός που προκύπτει, κατά τη γνώμη μας, από την ανάγνωση των θέσεων του Ντερριντά έχει να κάνει με τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να συγκεκριμενοποιηθούν οι θέσεις του, να λειτουργήσουν με άλλα λόγια βελτιωτικά ως προς τη λήψη και εφαρμογή πολιτικών αποφάσεων. Από αυτή την άποψη, κρίνουμε αναγκαίο να επισημάνουμε μια σειρά από προβληματικά σημεία τα οποία υπονομεύουν τη συγκεκριμενοποίηση των θέσεων του Ντερριντά και την ουσιαστική τους συμβολή στο επίπεδο της πρακτικής πολιτικής. Ένα πρώτο σημείο είναι η «υπερβολική ηθική θέαση της φιλοξενίας» (σ. 16). Ένα δεύτερο σημείο είναι η ριζική ετερονομία που υποστηρίζει ο Ντερριντά, αν και στο «Βία και μεταφυσική»,³ ασκώντας κριτική στον Λεβινάς, είχε επισημάνει ότι η Ετερότητα ήδη υπάρχει καταστατικά εντός του Ίδιου. Ένα τρίτο σημείο είναι ο τρόπος με τον οποίο ο Ντερριντά αντιμετωπίζει και λαμβάνει υπόψη τις πραγματιστικές απαιτήσεις, τα συμφραζόμενα, την αλληλουχία των γεγονότων που έχουν προηγηθεί. Ένα τέταρτο σημείο είναι διάκριση και εξειδίκευση τελικά των θέσεων του Ντερριντά ανάλογα με το εάν η φιλοξενία αναφέρεται στις ηθικές και κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των ατόμων ή στις σχέσεις μεταξύ κρατών, ή στις σχέσεις μεταξύ κρατών και ατόμων που δεν είναι πολίτες τους. Στο δεύτερο κεφάλαιο για παράδειγμα και στην υποενότητα «Οφείλουμε να ρωτάμε το όνομα του ξένου» (σ. 60), το ερώτημα τίθεται γενικά και αδιαφοροποίητα. Ένα πέμπτο σημείο έχει να κάνει με τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνεται

² Στο Jacques Derrida, *Απροϋπόθετο ή κυριαρχία: Το πανεπιστήμιο στα σύνορα της Ευρώπης* (μτφρ. Βαγγέλης Μπιστώρης· Αθήνα: Πατάκης 2002), σ. 29.

³ «Βία και Μεταφυσική: Δοκίμιο για τη σκέψη του Εμμανουέλ Λεβινάς», στο *Η Γραφή και η Διαφορά* (μτφρ. Κωστής Παπαγιώργης· Αθήνα: Καστανιώτης 2003).

υπόψη η ιστορική συγκυρία. Ο Ντερριντά για παράδειγμα, στην προσπάθειά του να υποστηρίξει το απροϋπόθετο της φιλοξενίας, ασκεί κριτική σε κάθε μορφή φιλοξενίας που παρουσιάζεται υπό όρους, έστω και αν πάντοτε στην πορεία, αναγνωρίζει την αναγκαιότητα συνυπολογισμού του πλαισίου. Αυτό ισχύει και για την κριτική που ασκεί ο Ντερριντά στον Καντ και τις σχετικές διατυπώσεις που υπάρχουν στο *Προς την αιώνια ειρήνη*. Ένα έκτο σημείο έχει να κάνει με την αδιαφοροποίητη θεώρηση του οικοδεσπότη ως φορέα κυριαρχίας είτε πρόκειται για την κυριαρχία ενός εγώ είτε ενός κράτους. Η απροϋπόθετη φιλοξενία που αντιτάσσει ο Ντερριντά στην υπό όρους φιλοξενία του Καντ καθίσταται εφικτή στην ουσία επειδή ο Ντερριντά αγνοεί τα ιστορικά συμφραζόμενα από τα οποία αναπόφευκτα εκπορεύεται μια συγκεκριμένη δέσμη όρων. Η απροϋπόθετη φιλοξενία καλείται να λειτουργήσει για τον Ντερριντά ως αντίβαρο κυριαρχίας. Στην πράξη όμως, η αλλαγή στο ισοζύγιο της κυριαρχίας δεν προέρχεται από την αντίστροφη θεώρηση των όρων ούτε από την απάλειψή τους. Ένα έβδομο σημείο είναι ότι ενώ τίθεται ήδη από το πρώτο κεφάλαιο «ο εξαρτησιακός και σχεσιακός τρόπος ύπαρξής μας» (σ. 42), πολύ γρήγορα αυτός ο τρόπος ύπαρξης εξειδικεύεται από την πρόταση «ο καθένας μας είναι υπεύθυνος για όλα και όλους χωρίς δυνατότητα απόδρασης από αυτή την ευθύνη» (σ. 43). Εδώ όμως, στην προσπάθεια να αποδοθεί μια έννοια ευθύνης σε κάθε σχέση που συνάπτεται με αφετηρία την ύπαρξή μας, δημιουργείται διαρκώς ο κίνδυνος της παράλυσης και της απροσδιοριστίας. Ένας δεύτερος κίνδυνος σχετίζεται με την απουσία ενδιάμεσων καταστάσεων και διαβάθμισης (όχι απαραίτητα ιεράρχησης). Από το «για όλα και όλους» υπάρχει η απευθείας μετάβαση στη θεώρηση της διπολικής σχέσης «οικοδεσπότης-ξένος». Ένα όγδοο σημείο είναι η απολυτοποίηση της ετερότητας του άλλου που αναπόδραστα εμφανίζεται ως «απολύτως άλλος» και γενικότερα η απολυτοποίηση που διέπει το σύνολο των συλλήψεων του Ντερριντά σε ό,τι έχει να κάνει με την απροϋπόθετη φιλοξενία, συμπεριλαμβανομένης της προσέγγισης που επιφυλάσσει στην απόφαση και στο συμβάν της φιλοξενίας, όπως αυτά παρουσιάζονται και αναλύονται στο τρίτο κεφάλαιο.

Με αναφορές αρχικά στην *Οδύσσεια* και τη *Βίβλο*, ο Κακολύρης μέσω του Ντερριντά επιχειρεί να παρουσιάσει το διάγραμμα των σχέσεων και των κινήσεων που ορίζουν τελικά μια οικονομία της φιλοξενίας: κώδικες και συμβολικές χειρονομίες που προδιαγράφουν συγκεκριμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις και μια βάση αμοιβαιότητας ώστε να αποφεύγονται συμπεριφορές βίας. Ωστόσο, επισημαίνεται αρκετά νωρίς, ήδη από το πρώτο κεφάλαιο, ότι η καταφυγή σε παραδείγματα της *Παλαιάς Διαθήκης* κυρίως, οδηγεί αναπόφευκτα σε μια «υπερβολική μορφή» της ηθικής προσέγγισης της φιλοξενίας σε αντιδιαστολή με την «ορθολογική διαχείριση» της φιλοξενίας στην *Οδύσσεια* (σ. 27). Πολύ γρήγορα, λοιπόν, διανοίγεται ένα πεδίο κριτικής στον Ντερριντά για τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει την ηθική της φιλοξενίας, κριτική που σχετίζεται με την αποσιώπηση του γεγονότος ότι η οικονομία της ηθικής στην *Παλαιά Διαθήκη* ορίζεται από τη συντριπτική παρουσία του Θεού, όπου ενυπάρχουν ως ορίζοντες το μεσσιανικό στοιχείο και η ουτοπία. Στο τέταρτο κεφάλαιο, το πρόβλημα της επίκλησης του παραδείγματος της *Παλαιάς Διαθήκης* αναδεικνύεται έντονα – όταν για παράδειγμα, σύμφωνα με τον Κακολύρη, «[ο] καθένας μας ανεξαιρέτως, κάθε μέρα, κάθε στιγμή της ημέρας, βρίσκεται

στην ίδια παράδοση θέση με τον Αβραάμ στο όρος Μοριά» (σ. 171). Μάλιστα, ο Κακολύρης (σ. 172, σημ. 3) θα αναφερθεί στον Τζ. Χίλλις Μίλλερ (Hillis Miller) και στην άποψη ότι «ο Ντερριντά έχει “παράδοξα, σκανδαλωδώς και απορητικά” μεταφέρει μέσω αναλογίας την έννοια και την πρακτική της θυσίας από ένα θρησκευτικό συγκείμενο στις καθημερινές ηθικές σχέσεις». Στη βάση αυτής ακριβώς της άποψης θεωρούμε ότι θα μπορούσε να υποστηριχθεί μια ουσιαστική κριτική στον Ντερριντά, συγκεκριμένα για το ζήτημα της φιλοξενίας και κυρίως σε ό,τι έχει να κάνει με το μεσσιανικό και ουτοπικό στις συλλήψεις του απροϋπόθετου της φιλοξενίας. Επιμένουμε σε αυτό το σημείο καθώς θεωρούμε ότι η έμφαση του Ντερριντά είναι στην απροϋπόθετη φιλοξενία, έστω και αν την θέτει σε σχέση διαπραγμάτευσης με την υπό όρους φιλοξενία. Είναι χαρακτηριστικός αυτής της προβληματικότητας ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζεται από τον Κακολύρη η *Αντιγόνη* του Σοφοκλή, αφού έχει προηγηθεί ο σχολιασμός του Ντερριντά σε σχέση με την ανάγνωση της θυσίας του Αβραάμ από τον Κίρκεγκωρ στην ενότητα «Η ηθική ως “ανευθυνοποίηση”» (σ. 176-7). Εκεί, τίθεται καταρχάς και με αφορμή την ανάγνωση του Κίρκεγκωρ, η σύνδεση ανάμεσα στο “ανοίγω απροϋπόθετα την πόρτα του σπιτιού μου ή της χώρας μου στον ξένο” και την απόλυτη ευθύνη. Η απόλυτη ευθύνη ταυτίζεται με την απόλυτη ανευθυνότητα η οποία είναι η συνισταμένη, πρώτον, της ανευθυνότητας απέναντι στους δικούς μου και τους συμπολίτες και, δεύτερον, του ότι δεν υπάρχει διαφέρον ούτε ελπίδα ανταμοιβής. Ωστόσο, εντύπωση προξενεί το γεγονός ότι αποσιωπάται τελείως το ζήτημα της ευθύνης και της ευσέβειας απέναντι στο Θείο. Αντίθετα, αμέσως μετά, όταν ο Κακολύρης αναφέρεται στην *Αντιγόνη*, βλέπουμε να αναγνωρίζεται το ζήτημα της ευσέβειας και της υπευθυνότητας απέναντι στους θεούς που οδηγεί τελικά την *Αντιγόνη* σε σύγκρουση με τις αρχές.

Σε σχέση με την κριτική που ασκεί ο ίδιος ο Κακολύρης, αυτή μπορεί να θεωρηθεί σε μεγάλο βαθμό εμμενής, καθώς στρέφεται εναντίον του Ντερριντά επικαλούμενος βασικές θέσεις του ίδιου του Ντερριντά. Συγκεκριμένα στο τελευταίο κεφάλαιο, υπάρχουν εύλογα ερωτήματα για το πώς ο Ντερριντά προσφεύγει στη χρήση όρων όπως «καθαρή», «πραγματική», «αληθινή», «απόλυτη φιλοξενία» για να περιγράψει την απροϋπόθετη φιλοξενία και να την διαχωρίσει από την υπό όρους φιλοξενία, όταν ο ίδιος ο Ντερριντά και στο πλαίσιο της αποδόμησης αμφισβητεί αυτούς τους όρους. Το σημείο το οποίο αναδεικνύει ο Κακολύρης ως πρωταρχικής σημασίας δεν είναι τόσο η σχέση ανάμεσα σε απροϋπόθετη και υπό όρους φιλοξενία, όσο η προσπάθεια περιορισμού της βίας απέναντι στον ερχόμενο. Ένα σημείο με μεγάλο ενδιαφέρον είναι αυτό στο οποίο ο Κακολύρης υπερασπίζεται την απροϋπόθετη φιλοξενία και τον Ντερριντά έναντι των θέσεων του Σαμίρ Χαντάντ (Samir Haddat), σύμφωνα με τον οποίο «η απροϋπόθετη φιλοξενία δεν αποτελεί ένα ιδεώδες» (σ. 128, σημ. 185). Ο Κακολύρης θα πει: «Εντούτοις, θεωρούμε ότι στο επίπεδο της ηθικής ευθύνης δεν υπάρχει χώρος για το “επιθυμητό” ή το “προτιμητέο”, στο οποίο αναφέρεται ο Χαντάντ», για να καταλήξει: «Οφείλουμε, σύμφωνα με τον Ντερριντά, να παρέχουμε τη φιλοξενία μας απροϋπόθετα, γιατί μόνο έτσι ανταποκρινόμαστε κατά τρόπο απόλυτο στην ευθύνη που μας αποδίδει η παρουσία του άλλου στο κατώφλι του οίκου μας ή στα σύνορα της χώρας μας» (σ. 129). Στην προκειμένη περίπτωση, αυτό το οποίο αντιλαμβανόμαστε είναι μια υπεράσπιση του απροϋπόθετου

της φιλοξενίας, παρά το γεγονός ότι ο Κακολύρης σε αυτήν ακριβώς την προσέγγιση της φιλοξενίας και τον απόλυτο χαρακτήρα της είναι που οργανώνει τη βασική του κριτική. Από την άλλη, εάν πρόκειται απλώς για μια κριτική που αφορά αποκλειστικά και μόνο τη χρήση συγκεκριμένων όρων, όπως «απόλυτος», «καθαρός», για την προσέγγιση της απροϋπόθετης φιλοξενίας, δεν μπορούμε παρά να αναρωτηθούμε πώς η υπεράσπιση της ηθικής της απροϋπόθετης φιλοξενίας, στην περίπτωση της αντιπαράθεσης του Κακολύρη με τον Χαντάντ, μπορεί να γίνει με τη χρήση αυτών ακριβώς των όρων.

Αλλά και στη μικρότερης έκτασης αντιπαράθεση του Κακολύρη με τον Ρίτσαρντ Κέρνυ (Richard Kearney), ο οποίος θέτει το ζήτημα της έλλειψης «επαρκών κριτικών μέσων» (σ. 88, σημ. 90) σε ό,τι έχει να κάνει με τη διπλή φύση της φιλοξενίας και τη διάκριση μεταξύ «δικαιων και αδικων άλλων», ο Κακολύρης θα υποστηρίξει ότι ο Κέρνυ «αδυνατεί να λάβει υπόψη την έμφαση που δίνει ο Ντερριντά στην αναγκαιότητα μιας “διαπραγματευσης” ή “συνδιαλλαγής” μεταξύ της απροϋπόθετης και υπό όρους φιλοξενίας» (σ. 88). Στη συνέχεια, ο Κακολύρης θα υποστηρίξει ότι «είναι λάθος να αποδίδει κανείς στον Ντερριντά την άποψη ότι η φιλοξενία δεν θα πρέπει [...] να μη λαμβάνει υπόψη την ιδιαιτερότητα και τους περιορισμούς του πλαισίου. Η απόφαση φιλοξενίας δεν μπορεί να μη λαμβάνει υπόψη τις πραγματικές πραγματιστικές συνθήκες εντός των οποίων παίρνεται» (σ. 89). Ωστόσο, στην εισαγωγή ο Κακολύρης είχε αναφερθεί στην ελπίδα για μια φιλοξενία που μπορεί «να υπερβεί τις δήθεν “πραγματιστικές” απαιτήσεις του συγκεκριμένου πλαισίου και τη “δύναμη-εξουσία” του κυρίαρχου κράτους ή της κοινωνίας οικοδεσπότη» (σ. 19).

Συμπερασματικά, η μονογραφία του Κακολύρη δίνει πολλές αφορμές για κριτική αντιπαράθεση καθώς ο συγγραφέας υποστηρίζει με σθένος και επαρκή επιχειρηματολογία τις θέσεις του. Η *Ηθική της Φιλοξενίας* είναι μια πρωτότυπη και εξαιρετική μελέτη η οποία μπορεί να ενεργοποιήσει τον διάλογο για τη σχέση ηθικής, πολιτικής και δικαιοσύνης, ενώ την ίδια στιγμή, παρουσιάζοντας με κριτικό τρόπο τις θέσεις του Ντερριντά, συμβάλλει επίσης στην καλύτερη κατανόηση του Γάλλου φιλοσόφου και, κατά προέκταση, στην επικαιροποίηση της σκέψης του.⁴

Δημοσιεύθηκε: 7.3.2018

Τρόπος παραπομπής στη βιβλιοκρισία:

Συμεωνίδης, Θωμάς: (Βιβλιοκρισία του:) Γεράσιμος Κακολύρης: *Η ηθική της φιλοξενίας. Ο Ζακ Ντερριντά για την απροϋπόθετη και υπό όρους φιλοξενία* (Αθήνα: Πλέθρον 2017). *Κριτικά* 2018-02, <<http://www.philosophica.gr/critica/2018-02.html>>.

---

⁴ Η βιβλιοκρισία αποτελεί εκτενέστερη και επεξεργασμένη μορφή κειμένου που αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα <<https://www.bookpress.gr/kritikes/idees/kakoluris-gerasimos-plethron-i-ithiki-tis-filoxenias-simeonidis>> (24/2/2018). Ο συγγραφέας θα ήθελε να ευχαριστήσει τους ανώνυμους κριτές για τις πολύ βοηθητικές διορθώσεις και παρατηρήσεις τους.